

4 mei 2020

Lezing Pieter Verhoeve

Gebogen, niet gebroken

Gouda is wereldberoemd. Zou het komen door de Markt? Op dit plein wordt al eeuwenlang kaas verhandeld, bier gedronken en gekletst over het leven.

Erasmus liep hier ooit, net als koningin Wilhelmina. In 1943 stond het hier vol met Duitse soldaten.

Dit is een foto van Dodenherdenking 1943. 'Heldengedenkdag' zoals de nazi's zeiden. Ze organiseerden in maart een herdenking van hun gevallenen. Wapperende hakenkruisvlaggen. De lentezon weerkaatste op Duitse helmen.

Er zullen Gouvenaars zijn die zich dit wel kunnen herinneren. Soms feliciteer ik honderdjarigen; die waren destijds in de twintig. De ouderen die nu in onze verpleeghuizen 'huisarrest' hebben, waren toen jongvolwassen.

In de Tweede Wereldoorlog woonden er 35.000 mensen in Gouda. De spoorlijn diende ongeveer als gemeentegrens. Korte Akkeren was net aangelegd als nieuwbouwwijk.

Toen de Duitsers net voor Pinksteren 1940 binnenvielen, ging men in Gouda snel over op een 'lockdown'. Scholen en banken gingen dicht; de straatverlichting moest uit. De stad stroomde vol met 16.000 vluchtelingen.

In allerijl was de Sint Jan omgebouwd tot noodopvang. Half mei sliepen er maar liefst 1.200 Hollandse soldaten op stobalen in de kerk.

Gouda is gastvrij en tolerant. Er wonen 160 nationaliteiten. Kent u Mina Domic? Ze is ongeveer van mijn leeftijd, maar groeide op in Kosovo. Met haar geliefde Zjevko Botic runt ze de fietsbesteldienst 'Bezorgen zonder zorgen.' Ik sprak haar vorige week.

'1999.

In dat jaar begonnen er bombardementen in de stad waar ik woonde. Mensen werden doodgeschoten. Ineens waren er overal sluipschutters. Wat het verschil met het verplicht binnenblijven vandaag is? Wij mochten niet door het raam kijken. We moesten stil zijn. De vijand kon ieder moment aankloppen.'

Vandaag heerst Corona. Het samen leven is beperkt. We kunnen niet eens met elkaar 75 jaar vrijheid vieren. Onze tijd is echter onvergelijkbaar met de Tweede Wereldoorlog. Onvergelijkbaar met Kosovo. De meeste Gouwenaars leven in goede gezondheid. Deze overheid wil mensen helpen. We mogen wél naar buiten kijken.

75 jaar geleden echter is een fors deel van Gouda door de toenmalige regering vermoord. Soldaten en verzetshelden bijvoorbeeld. 388 (!) Joodse stadsgenoten vermoord. Alleen vanwege hun afkomst. Uiteraard niet van de ene op de andere dag. Langzaam gleed het masker van de Duitse bezetter af.

In december van 1940 mochten er geen Joden meer in de gemeenteraad zitten. Twee jaar later moesten Joodse Gouwenaars hun fietsen inleveren op het stadserf. Dat was toen op de Turfmarkt. In 1943 werd het hele Joodse bejaardenhuis afgevoerd naar Westerbork en later vermoord. Alleen de directrice overleefde.

Alleen oudere Joden? Nee, ook heel kleine kinderen. In het Metaheerhuis hangt een namenlijst. De jongste is Hugo. Toen hij in Auschwitz werd vergast, was het ventje vijf maanden oud. Net als mijn jongste dochter nu. Zonder de Holocaust zou Hugo nu misschien wel werkzaam zijn als vrijwilliger van de Voedselbank.

Vrijheid is nooit vanzelfsprekend. Leven en overleven; het zijn grote geschenken! Om te koesteren en om door te geven.

Precies 75 jaar geleden stond mijn voorganger, burgemeester James, op het bordes van ons stadhuis om de bevrijding te vieren. Het mooist versierde huis van Gouda kreeg van hem een feestelijke oorkonde. Daarop stond deze tekst: gebogen, niet gebroken.

Nog steeds lijden velen onder tirannie en onderdrukking. Mina Domic kwam als vluchteling vanuit Kosovo uiteindelijk in Gouda terecht. Ze bereikte op 6 mei de Nederlandse grens. Dat voelde als een bevrijdingsdag. Een geboorte zelfs. 'Op 6 mei dit jaar word ik 20 jaar Nederlander... Nederland leerde mij dat het niet belangrijk is waar je vandaan komt, maar wat je doet.'

Zo is het.

Vandaag gedenken we de doden. Morgen vieren we de vrijheid. Hoe de tegenslagen ook zijn; welke ziekte er ook heerst; we buigen wel, maar breken niet. Laat ons beseffen hoe kostbaar vrede is.

Gelukkig zijn er ook Joodse Gouwenaars die de oorlog overleefden. Leo Vroman bijvoorbeeld, wist te ontsnappen. In de meidagen van 1940 hadden zijn ouders 100 gulden klaargelegd aan de Krugerlaan. Met een zeilboot (!) voer hij net op tijd naar Engeland en had een prachtige loopbaan. Ik citeer het slot van zijn beroemdste gedicht. 'Vrede.' Shalom.

*kom vanavond met verhalen
hoe de oorlog is verdwenen
en herhaal ze honderd malen:
alle malen zal ik wenen.*